

27

Novembre
2015

Butlletí de l'Arxiu
Municipal de Cambrils

L'Arxiu t'informa

10 Cicles de Memòria

Aquesta tardor l'Arxiu Municipal de Cambrils, el Museu d'Història de Cambrils i la Biblioteca Pública Municipal de Cambrils han organitzat la desena edició dels Cicles de Memòria. És un bon moment per fer-ne balanç.

Des del 2006, els cicles han servit per posar sobre la taula aspectes de la història de Cambrils que encara compten amb testimonis directes i indirectes. Parlar de la guerra civil, de l'Hospital de Sang, dels refugiats, del cardenal Vidal i Barraquer, de l'arribada del turisme, de l'evolució de les infraestructures de comunicació, de l'ensenyament, de Vilafortuny o del barri de l'Eixample ens ha permès situar cadascun d'aquests aspectes, persones i espais de Cambrils en el context de la història del país.

Mirar el passat contribueix a entendre el present, la realitat econòmica, social i urbanística. Ens serveix per comprendre per què Cambrils és com és, amb un èmfasi especial a interpretar històricament el paisatge urbà, els carrers i llocs que veiem cada dia, a través de les rutes comentades. I, també, ens serveix per avaluar la contribució de Cambrils a la història general en cada moment.

Històries de tots, història de Cambrils

Aquesta connexió amb el passat es fa amb la feina dels historiadors (que busquen les fonts, les analitzen i ofereixen explicacions) i també amb els testimonis de les persones.

A més de donar informació, els Cicles de Memòria han permès connectar amb les vivències dels cambrilencs, saber com se sentien en cadascun dels moments que s'estudien. A les taules rodones, els informants han parlat d'il·lusió, por, esperança, gana, feina, esforç, generositat, emigració, precarietat, festa, esforç... La ciència i l'experiència personal s'uneixen per donar una visió més completa del passat.

La història del passat, els documents per al futur

La feina dels Cicles de Memòria es projecta cap al futur, ja que cadascuna de 146 entrevistes que s'han fet als informants queda arxivada com a document oral al fons de l'Arxiu Municipal de Cambrils. D'aquesta manera, creem per als historiadors del futur alguns dels documents que necessitaran per fer les seves recerques i entendre millor la societat amb què es trobaran.

Com diu l'historiador Josep Fontana, treballem amb el passat per entendre millor el present i definir el projecte col·lectiu de futur. Aquesta és la feina de les persones i institucions que es dediquen al patrimoni històric. Els Cicles de Memòria són una cita anual que ens permet fer-ho.

El moixó que apareix a la capçalera d'aquest butlletí reproduïx una il·lustració del *Llibre d'ordinacions* de 1525-1889, del fons de l'Ajuntament de Cambrils. Es troba a la part interior de les cobertes del llibre i, possiblement, va ser dibuixat per un dels escrivans que van intervenir en algun moment de la seva redacció.

Aquest tipus d'esbossos són relativament habituals en els llibres d'època medieval i moderna. Ens permeten conèixer aspectes de la vida quotidiana dels qui els escrivien o els utilitzaven.

Alguns dels informants que al llarg dels anys han fet possibles els Cicles de Memòria, i la ruta del 2009

Lluís Rovira i Guinart (Cambrils, 1884 - Reus, 1961). Memòria d'un pedagog catòlic i catalanista

Manel Tarés Lagunas

El projecte de colònies per a discapacitats

El dissabte 28 de novembre de 1931, a les sis de la tarda, tingué lloc una conferència interessant al saló d'actes de l'Ajuntament de Tarragona. Era presidida pel governador civil, Ramon Noguera i Comet, i el comissari de la Generalitat, Ramon Nogués i Biset, i els ponents eren els pedagogs Lluís Rovira i Guinart i Lluís Folch i Torres. El cambrilenc Rovira hi presentà el seu projecte d'una institució per a la cura d'infants orfes o amb discapacitats mentals, que anomenà *Casa de Famílies i Colònia Pedagògica per a Nens Psicoanormals de les Comarques Tarragonines*.

Rovira tenia el suport dels propietaris del castell de Vilafortuny per instal·lar-hi aquest centre. De fet, ja feia dos estius que dirigia unes colònies per a nens i nenes a Vilafortuny, sota els auspicis de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (APEC). A més, sembla que Rovira havia seguit, aquells anys, algun tipus de formació a l'Institut Internacional d'Educació de Ginebra, que en aquella època era el referent europeu en pedagogia i psicologia infantil.

El projecte de la Casa de Famílies pretenia «portar a terme l'obra de redempció i educació dels joves abandonats pels pares i dels anormals desvalguts», en paraules seves. D'aleshores ençà, Rovira duqué a terme una intensa campanya de proselitisme, amb desenes de xerrades arreu de la província per presentar el projecte i recaptar fons per finançar-lo. A Cambrils mateix, vingué a fer una conferència el 9 d'abril de 1932, amb l'assistència de les forces vives de la localitat. A l'estiu, la institució començà a funcionar al castell de Vilafortuny, quan el projecte encara s'estava avaluant per part dels organismes competents.

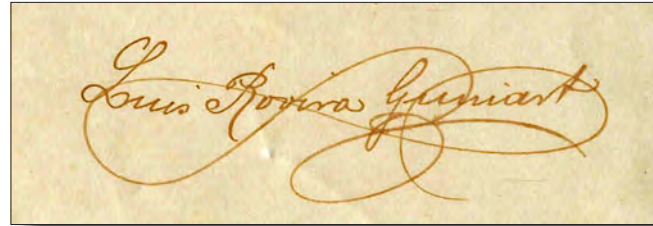
Però la campanya que duia a terme Rovira i Guinart molestà el governador civil. L'octubre fou acusat d'haver adquirit falsos compromisos en nom seu i el projecte fou interromput definitivament. Rovira implorava desesperadament en una carta a la premsa: «He treballat, molt, moltíssim, tot sol, per la creació d'aquesta Institució: he sofert vexacions per part de l'ignorància, menyspreu per part dels malalts i ara es pretén matar l'ànima d'un poble, i l'ànima del poble no mor mai».

La memòria del 1640

Una mica abans, el juny de 1931, Rovira havia escrit una carta a l'Ajuntament de Cambrils per tal de fer un homenatge als caiguts del setge de 1640 mitjançant la dedicació del nom d'un carrer. Aquest episodi històric sempre l'interessà i apareix sovint en els seus escrits.

L'Ajuntament declinà la proposta, però Rovira degué aconseguir el suport de l'associació cultural barcelonina Palestra, quan aquesta organitzà un acte commemoratiu a la vila el diumenge 27 de desembre de 1931, amb una gran participació de persones vingudes de tot arreu. L'acte comptà amb prestigiosos oradors de Palestra, entre els quals Josep Iglésies, Josep M.

Batista i Roca i Frederic Roda Ventura, i els diputats Loperena i Josep Andreu. Com a record d'aquell acte, col·locaren la placa commemorativa –encara existent actualment– vora el portal del carrer Major.

Signatura de Lluís Rovira Guinart, en una carta CAT/AMCAM/01/12.02/428.13 Homenatge a Gimbernat (1916)

Vet aquí, doncs, dos dels temes que més interessaren al nostre biografiat: l'educació dels infants i el moviment catalanista. Vaig tenir coneixement d'aquests dos episodis fa uns quants anys, quan investigava a l'Arxiu Municipal de Cambrils. Aviat hi descobríem la intensa activitat que havia estat capaç de dur a terme Rovira i Guinart durant el primer terç del segle XX com a mestre, pedagog i opinador en diversos mitjans de premsa. En definitiva, teníem davant nostre tot un personatge polifacètic, vital i polèmic.

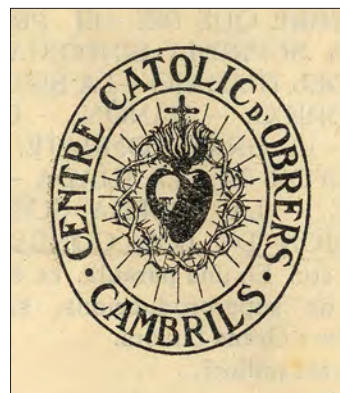
Possiblement per la polseguera que aixecava allà on passava, la seva trajectòria ha restat oblidada tot aquest temps i la seva petja a penes ha estat recollida pels escriptors locals. Ell també fou víctima intel·lectual de la Guerra Civil Espanyola, la qual anorrea molts arxius personals, provocà la dispersió de les evidències materials i personals i truncà les memòries col·lectives.

Vida associativa a Cambrils i a Reus

Lluís Rovira i Guinart era fill del baster i regidor Leopoldo Rovira i nebot de Josep Rovira, el polèmic alcalde cambrilenc de la primeria del segle XX, conegut com a Pepet de la Pona, que ha estudiat recentment l'historiador Ignasi Martí. Visqué poc temps a Cambrils.

De jove, s'involucrà en la creació del Centre Catòlic, la societat recreativa que es convertiria en el referent associatiu cambrilenc fins a la guerra, juntament amb l'entitat El Porvenir. De fet, en fou el primer secretari i és molt probable que fossin seus els primers articles al diari catòlic *La Cruz* que divulgaven la tasca de l'entitat.

També impulsà la constitució del Centre Català de Cambrils el 1908, després d'haver organitzat un míting el 8 de setembre de l'any anterior amb membres del grup catalanista barceloní Metralla. Rovira havia contactat amb el catalanisme militant durant els tres anys en que

marxà a Vilassar de Mar i Castellar del Vallès per exercir de mestre. Entre 1904 i 1905, col·laborà en diverses publicacions catalanistes, com *La Tralla*, *Pàtria Nova* i *Lo Camp de Tarragona* i participà en alguns mitjans polítics.

Una vegada instal·lat a Reus després del seu casament amb Mariana Subietas i Bertran (1891-1978), que pertanyia a una família de comerciants tèxtils ben establerts, Rovira s'implicà en la vida cultural i política de la ciutat. Entre la fi de 1911 i l'inici de 1912, la seva ploma animà la creació d'una secció local de la Lliga Regionalista, que acabà sent inaugurada el febrer de 1912 amb la visita de Cambó a Reus. Tanmateix, Rovira ja no tornaria a flirtejar amb el catalanisme polític fins a l'adveniment de la República. Aleshores, el trobem vinculat a la Unió Catalanista i, també, a Nosaltes Sols. El diari *La Veu de Catalunya* anunciava, el desembre de 1930, que Rovira estava preparant un llibre que s'havia de dir "Federació Ibèrica", proper a les idees de Prat de la Riba.

Paral·lelament, es preocupà per altres temes més locals; per exemple, per les condicions de vida de la població marinera de Cambrils. Els temporals de la primera meitat de la dècada de 1910 l'impactaren profundament i el motivaren a escriure articles a la premsa en defensa de la construcció d'un port-refugi. Uns quants anys més tard, sembla que conegué el reformista social Alfredo Saralegui, l'ideòleg dels pòsits de pescadors com a entitats de mutualisme, cooperativisme i formació de la població marinera. Amb la seva influència, Rovira treballà per divulgar el nou sistema dels pòsits de pescadors a la nostra demarcació.

Per fer-ho, l'abril de 1924 fundà la *Caja Provincial de Crédito, Ahorro y Seguros Marítimos de la Provincia de Tarragona*, que depenia de la caixa central del Ministeri de Marina i havia de funcionar, bàsicament, com una mútua d'accidents. Tot apunta que l'entitat quedà embeguda en la constitució, el maig de l'any següent, de la *Caja de Crédito Marítimo de Cataluña*, a Tarragona. Mentrestant, amb els ajuts oficials, pogué impul-

L'edifici del Pòsit de Pescadors (1936) AMCAM (cedida per Josep Maria Recasens). Núm. reg. 7791-02

sar la constitució dels pòsits de pescadors de Cambrils i Tarragona.

Professor mercantil

En el seu àmbit pròpiament laboral, Rovira treballà per la millora de l'ensenyament professional des de diferents acadèmies privades de Reus, Tarragona i Barcelona, en les quals s'especialitzà en peritatge mercantil, un cert equivalent als actuals estudis d'administració i comerç. Però, realment, una constant durant tota la seva vida fou la publicació d'articles d'opinió en diversos mitjans. Escrigué a *La Cruz*, el *Diario de Reus*, *L'Opinió* i *La Vanguardia*, entre altres.

En la seva joventut, també féu intents d'endegar una publicació local a Cambrils, sense èxit. Els seus escrits tenen una signatura pròpia, d'un estil recargolat, a voltes esmolat, altres esbraonat. En algunes ocasions, generaven polèmiques que es dirimien a la premsa. Els ideals que defensava eren catòlics i catalanistes i tenia un lema que repetia sovint en els seus textos: "Fe, Pàtria i Amor", corresponents als tres temes que es tractaven en els Jocs Florals.

També escrigué diversos poemes i obres de teatre, quasi tots inèdits. Només tenim coneixença d'haver-se representat la peça *La pubilla de Cambrils*, que fou posada en escena el 1953 pel grup Amics del Teatre. Una notícia a *La Veu de Catalunya* el 16 de setembre de 1930 es referia a Rovira i Guinart d'aquesta manera: "Treballa silenciosament com l'abella en la bresca que ens dona la fresca mel, en mig de la seva modestia i extensa cultura."

La postguerra

La Guerra Civil truncà la trajectòria vital i els projectes de Rovira i Guinart, com a tantíssimes altres persones d'aquest país. Sembla que Rovira fou depurat com a mestre i traslladat fora de Catalunya. En aquest període, la informació és realment escassa. Una vegada jubilat, s'instal·là novament a Reus, on endegà un dels seus darrers projectes: l'edició d'una revista en què publicaria els seus escrits esparsos. *Cosetania* veié el seu únic número el març de 1953. A les seves pàgines apareixen una extensa relació d'anuncians ben diversos de Reus i Cambrils que devien servir, de ben segur, per costejar la impressió de la revista. Rovira aprofità per publicar poemes, escrits i opinions seves centrades, totes elles, en Cambrils, la seva vida nadiua que mai no oblidà. De fet, Rovira sempre s'havia interessat per la història local, però en aquest terreny patinava. Algunes afirmacions seves són mancades de fonament històric i contenen diverses imprecisions. Cal reconèixer, però, que en els seus escrits advocà sovint per la recuperació de la memòria i el patrimoni històrics de la localitat.

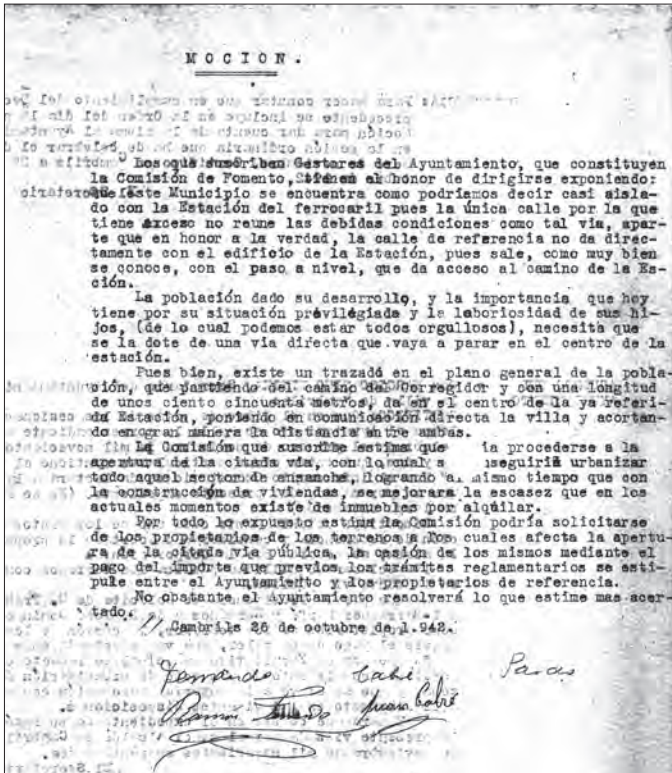
És lògic pensar que un personatge tan dinàmic i polifacètic ha d'oferir encara noves sorpreses. Com a cambrilencs, fóra convenient que comencéssim a incorporar-lo en la nostra memòria històrica.

El document protagonista

Moció per a l'obertura de l'Avinguda de Josep Vidal i Barraquer (1942)

Fins a la dècada de 1940, l'únic carrer que existia a l'actual barri de l'Eixample era el carrer Barcelona. Era la fossilització de l'antic camí que portava des de l'ermita de la Mare de Déu del Camí fins a la costa, a l'Horta de Santa Maria (a garbí del Xalet del Bau), punt on almenys durant el segle XVIII hi havia hagut un lloc de desembarcament que, entre moltes altres activitats més quotidianes, va servir per desembarcar les pedres que els mariners portaven des de Montjuïc per construir l'actual edifici de l'ermita de la Mare de Déu del Camí. Des de mitjan segle XIX, aquest camí va passar a anomenar-se camí de l'Estació. Al seu costat van sorgir els edificis més antics del barri (si descomptem l'estació mateixa i les casetes que té a llevant): cal Cigró, les casetes dels ferroviaris i el xalet del doctor Pascual.

Com que el carrer Barcelona era anterior a l'estació, no hi portava directament sinó que passava pel seu costat, al punt on precisament es va construir el pas a nivell que encara existeix avui. Per sota del pas a nivell, el camí va continuar existint fins que un gran bloc de pisos el va tallar fa pocs anys.

El 1934, la planificació de l'eixample

L'any 1934, l'Ajuntament va elaborar el primer Pla General d'Ordenació Urbanística de Cambrils, que projectava l'expansió del Nucli Antic fins a la via del tren. Per tant, preveia la creació del barri que, a causa de la guerra, no es va començar fins 25 anys més tard.

Aquest pla, tal com podeu veure al plànol reproduït a baix, incloïa un passeig des del camí dels Corregidors (actual avinguda Baix Camp) fins a la porta de l'estació. El passeig o rambla tenia una coca central dividida en trams, igual que el primitiu projecte de la Rambla Jaume I, també del mateix any.

La tardor de 1942, la Comissió Municipal de Foment va presentar una moció per demanar que s'obris aquest carrer. La moció forma part de l'expedient *Apertura de la nueva calle del plano de ensanche de la población "Avenida de la Estación"* (1942) i la podeu veure reproduïda aquí. Per construir-lo, va ser necessari que els germans Vidal-Barraquer i la família Domingo (*Cigró*) cedissin terreny.

El carrer es va obrir immediatament i el 1943 hi van posar les voreres, tot i que fins 10 anys més tard no s'hi van començar a construir cases. A més, durant anys es va mantenir un desnivell del terreny al capdamunt (la *timpa*), que els veïns havien de grimpar per anar cap a la Vila.

L'avinguda

El 6 de novembre de 1950, el Ple de l'Ajuntament va acordar anomenar aquest carrer "que en el futuro por su gran anchura y majestuosidad está destinada a ser una de las mejores avenidas de la población" com a *Avenida de los Hermanos Vidal y Barraquer*, en agraïment per la cessió dels terrenys.

Arxiu Municipal de Cambrils

Plaça de l'Ajuntament, núm. 4. 43850 CAMBRILS.
Tel. 977 794 579, ext. 3061 www.cambrils.cat, arxiu@cambrils.cat
Horari: Dilluns, dijous i divendres de 9.30 a 14.30
Dimarts i dimecres de 9.30 a 14.30 i de 16 a 19